

*Paár Ádám PhD-hallgató,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Múltányosság Politikaelemző Központ munkatársa*

A nyugat-európai liberális pártok és a magyar liberalizmus a 21. század elején¹

1. Bevezető

Előadásomban arra a kérdésre próbálok választ keresni, hogy mit jelent napjainkban a nyugat-európai liberális pártok identitása, milyen tényezőkben rejlik a nyugat-európai – elsősorban a brit és a német – liberális pártok sikere, és mit tanulhatnak a magyar liberálisok nyugati eszmetársaiktól.

Előadásomat három részre osztottam fel. Az első részben röviden összefoglalom azokat a történelmi, politikai, kulturális és szervezeti tényezőket, amelyek hozzájárultak a nyugat-európai liberális pártok választási sikereihez és kormányra kerülésükhöz.

Természetesen nem feledkezhetünk meg magának a liberális eszmerendszernek a tartalmi változásairól sem. A klasszikus liberális elméletben az elmúlt száz év során bekövetkezett módosulások és hangsúlyeltolódások befolyásolták a nyugat-európai liberális pártok stratégiáját, és arra ösztönözték ezeket a pártokat, hogy új alapokra helyezték identitásukat és szerveződésüket. Ezért felvázolom a klasszikus liberális eszmerendszer alapvonásait, valamint azt, hogy a 19. századi liberális paradigmához képest milyen releváns módosulások következtek be a liberális ideológiában.

Az előadás második részében annak bemutatására vállalkozom, hogy a német és a brit liberális pártok milyen eszközökkel és témákkal kísérelték meg hagyományos választóbázisuk kiszélesítését, és hogyan alkalmazták – különösen az FDP esetében – a társadalom megszólításának populáris formáit.

---

¹ A Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Karának Politológiai Tanszéke volt a házigazdája a Magyar Politikatudományi Társaság reprezentatív szakmai eseményének, a XVI. Politológus Vándorgyűlésnek, melynek megrendezésére a „Válság – Választás – Demokrácia” címmel került sor 2010. június 18-19. között Szegeden. Jelen írás a Szerző konferencián elhangzott előadásának szerkesztett változata.

Ha a nyugati liberális pártok sikerességének okait elemezzük, akkor nem mehetünk el szó nélkül a hazai liberális párt agóniája mellett. Ezért előadásom harmadik részében arra a kérdésre próbálok választ találni, hogy a rendszerváltás utáni időszak egyetlen liberális pártja, a *Szabad Demokraták Szövetsége* miért nem volt képes a modern liberalizmus értékeinek sikeres megjelenítésére és közvetítésére. Tézisem szerint az SZDSZ már a liberális politika történelmi előfeltételeit tekintve is jelentős hátránnyal indult, szemben nyugati testvérpártjaival. Ebből a hátrányból fakadtak azok az ideológiai és arculati sajátosságok, amelyek lehetetlenné tették az SZDSZ számára, hogy sikeres, korszerű centрупárttá váljon.

Végül megkísérlek választ keresni arra, hogy a magyar liberális párt mit tud megtanulni nyugat-európai testvérpártjaitól.

A liberális pártok bemutatásánál szükségszerűen szűkítenem kell az előadás tárgyát. Nem törekedhetek valamennyi nyugat- és észak-európai liberális párt jelenlegi helyzetének, arculatának és támogatottságának bemutatására, hiszen ez szétfeszítené az előadás kereteit. Előadásom középpontjában ezért a brit és a német liberális pártok állnak. Választásomat a történelmi előfeltétel, a gyűjtőpárti jelleg és a kormányzóképeség, illetve a kormányzati szerep magyarázza: a liberális párt mindkét országban nagy múltú, a lakosság széles rétegeinek érdekeit artikuláló, kormányzóképes erőnek számít.

A német *Szabad Demokrata Párt* (FDP) és a brit *Liberális Demokraták* hosszú időn keresztül a kormányzati hatalom partvonalán kívül helyezkedtek el. Arculatuk, ideológiai pozíciójuk és programjuk egyes elemei miatt még jobbközép koalíciós partnereik – a *CDU/CSU* és a *Konzervatív Párt* – is „sötét lóként” kezelték őket. Érthetően, hiszen a két párt ellenzéki stílusával, a nagy pártok konszenzusának bírálatával tett szert népszerűsége, és a CDU vezetése legfeljebb a nagykoalíció folytatására, a Konzervatív Párt vezetősége pedig az egyedüli kormányzásra volt felkészülve. A jobbközép erők a liberális pártnak a koalícióba való bevonásával egy kiszámíthatatlan, olykor nehezen kezelhető szövetségesre tettek szert.

A skandináv liberális pártok, a dán *Venstre Párt* és a *Radikális Venstre Párt*, valamint a svéd *Néppárt*, illetve Franciaország és a Benelux-országok liberális pártjai sikerességének részletes tárgyalásáról le kell mondanom, hiszen ezek a pártok egy olyan sajátos kulturális, társadalmi és politikai környezetben tevékenykednek, amelyik mélyebb történelmi elemzést kíván. A holland jobboldali liberális *Szabadság és Demokrácia Néppártja* és a *Demokraták 66* elmúlt évtizedben végzett politikai mozgása például aligha érthető meg a holland pillarizált demokrácia jellemzőinek ismerete, valamint a bevándorlás és társadalmi integráció

problémakörének részletes taglalása nélkül. A belga liberális pártok ismertetését nehezíti, hogy a nyelvi-kulturális törésvonal megosztja a belga politikai élet liberális szegmensét is.

A jelen előadásban hangsúlyozottan nem a liberális eszme vagy a liberális gazdaságpolitika ismertetésére vállalkozom, ezért kénytelen vagyok nélkülözni a filozófiai és közgazdasági összefüggések mélyebb elemzését. Mindvégig a német, brit és magyar liberális pártok jelenkori története, eszme- és társadalomtörténeti, szociológiai alapja, valamint az ideológia leképeződése áll a vizsgálódásom középpontjában.

2. A liberális pártok sikerességének általános okai

Tézisem szerint a nyugat-európai liberális pártok sikeressége nem magyarázható meg pusztán a liberális eszme, és még kevésbé a klasszikus liberális gazdaságfilozófia társadalmi elfogadottságának növekedésével. A sikeresség egyik elsődleges oka, hogy a nyugat-európai liberális pártok olyan, a társadalom számára releváns kérdéseket és problémákat vetettek fel, amelyekre a nagy szociáldemokrata és hagyományos konzervatív pártok nem voltak képesek hiteles válaszokat találni, vagy pedig egyszerűen negligálták azokat.

Hat olyan tényezőt jelölhetünk meg, amelyek hozzájárultak a nyugat-európai liberális pártok elfogadottságának növekedéséhez, ugyanakkor a felsorolt tényezők közül három nem csupán a liberális pártokat jellemzi. Az első tényező a történelmi alap, a *liberális hagyomány kontinuitása*. Nyugat-Európában a liberális pártok 100-150 éve folyamatosan működnek, ennek következtében a liberális pártok számára mindig sokkal nagyobb tér nyílt, mint Közép- és Kelet-Európa legtöbb országában.

A második tényező a liberális pártok *populáriszusa*, vagyis az a törekvésük, hogy az állampolgárokkal való közvetlen kapcsolattartás új formáit alkalmazzák, és kikérjék az állampolgárok véleményét az aktuális társadalmi kérdésekről. A populáriszuszus nem azonos a zsurnalisztika által pejoratívan használt *populizmus*ssal: nem a parlamentarizmusnak a közvetlen demokrácia által történő helyettesítéséről, a referendumok és népi kezdeményezések glorifikálásáról, valamint a pártok szerepének lebecsüléséről van szó. Ellenkezőleg, a populáris eszközök a pártok számára az érdekartikuláció új formáját, s ezzel a parlamentarizmus hatékonyabb működését teszik lehetővé: a populáriszuszus eszközeivel élő pártok a társadalom egyes csoportjait közvetlenül megszólítják bizonyos ügyekben, és javaslataikat becsatornázzák a párt- és parlamenti politizálás keretei közé.

A harmadik tényező a *kulturális nyitottság*, amelyik részben a posztmodern társadalomból és a globalizáció folyamatából következő kényszer, részben lehetőség is a liberális pártok számára. A kulturális nyitottság a szociáldemokrata és hagyományos konzervatív pártokat is növekvő mértékben jellemzi. Ennek jegyében a pártok igyekeznek az adott ország minden kulturális közössége felé nyitni, elfogadva a társadalom sokszínűségét.

A homogén „nemzet” helyett a sokoldalúan tagolt „társadalom” válik hivatkozási alappá, amelyben „résztársadalmak” élnek egymás mellett, és ahol a „többség” is csak egy csoport a többi között. Ezért a nagy pártok számára nem is kérdés, hogy minden kulturális közösség autonómiáját és egyenrangúságát hangsúlyozzák, legyen szó akár az autochton etnikai és nemzetiségi közösségekről, a bevándorlókról vagy a melegekről.

A negyedik tényező a *néppárti jelleg, illetve a néppárti irányba történő elmozdulás*. Napjainkban a liberális pártok többsége néppártnak tekinthető, amennyiben ezek a pártok a társadalom minél szélesebb részének érdekeit kívánják képviselni, és szavazóbázisuk nem ragadható meg egyetlen társadalmi, foglalkozási, jövedelmi, nemi, életkori és lakóhelyi csoportban. A holland baloldali liberális Demokraták 66 alapítóprogramja például deklarálja, hogy a párt nem részérdekeket képvisel, hanem az egész társadalom pártja kíván lenni.²

A nyugat-európai liberális pártok részéről a néppárti karakter felvállalása nem csupán elvi döntés volt, hanem olyan lépés, amelyik ezeket a pártokat közelebb vihette az állampolgárokhoz és – rajtuk keresztül – a kormányzati pozícióhoz. A német FDP a néppárti identitás és arculat kialakításának köszönhetően 1998 és 2009 között megháromszorozta támogatottságát a fizikai munkások körében, és 2004-től tudatos stratégiát folytatott a nagyvárosi lakosok, a fiatalok és a bevándorlók megszólítására.³

Általában jellemző a nyugati liberális pártokra, hogy nem olyan markáns a nagyvárosi és értelmiségi jelleg, mint a magyar liberális párt, az SZDSZ esetében. Az FDP, a Liberális Demokraták és a skandináv liberális pártok szavazóbázisának jó része vidéken, kisvárosokban és falvakban él. Az FDP számára a 2000-es években éppen az jelentette a kihívást, hogy a párt be tud-e törni vidékről a nagyvárosokba.

Svédországban a jóléti modell és a mobilizáció segítette elő a liberális párt néppárti karakterének kialakulását: a 20. század közepére egyre bővült a munkás, alkalmazotti és középosztálybeli rétegek társadalmon belüli aránya, miközben a parasztság aránya csökkenő tendenciát mutatott. A svéd társadalomban megindult polgárosodást éppen a

---

² Flamm László: Hollandia. In: Európai politikai rendszerek. /szerk. Kardos József – Simándi Irén/Bp., 2004., Osiris Kiadó. 310. o.

³ Wahlen in Deutschland. Bundeszentrale für politische Bildung. www.bpb.de/fsd/werwaehltwas/ 2009. 08. 15.

Szociáldemokrata Párt által meghirdetett, és a „Nép Otthonának” (*Folkhemmet*) nevezett társadalmi modell tette lehetővé. A szociáldemokraták, azon igyekezetükben, hogy az egész társadalomra kiterjesszék a szociális biztonságot, hozzájárultak a középosztály arányának növekedéséhez, ezzel pedig megteremtették a „Nép Otthona”-modellel szembeni kritika társadalmi alapját is. A svéd társadalom átalakulása azzal a következménnyel járt, hogy a liberálisok befolyása az agrártársadalom mellett kiterjedt a középosztályra is.

Ugyanakkor a néppárti jellegűvé válást ellensúlyozza, hogy a liberális pártoknak nemhogy elmosódna az ideológiai profilja, hanem ellenkezőleg, a liberális pártok tudatosan törekednek annak megerősítésére. Ez jellemzi például az FDP-t, amelyik a társadalmi bázis kiszélesítésének igénye mellett markánsabbá tette liberális ideológiai profilját.

Az ötödik tényezőt a *centrumpozíció* jelenti, amelyik egyszerre következménye és generálója a néppárti identitás vállalásának. A liberális pártok csak akkor képesek betölteni a mérleg nyelve szerepét a jobbközép és a balközép pártok között, ha a társadalom minél nagyobb részét nyerik meg a liberális „közép” politikájának.

Végül fel kell hívni a figyelmet egy olyan körülményre, amelyik az elmúlt években alapvetően befolyásolta a liberális pártok választási esélyeit: az egész Európában érzékelhető protest hangulatra. A protest hangulat kárvallottai – néhány országot leszámítva – a szociáldemokrata és hagyományos konzervatív pártok, haszonélvezői pedig mindazok a politikai csoportok, amelyek korábban nem vagy kisebb arányban részesedtek a kormányzati hatalomból: a liberálisok, a jobb- és baloldali rendszerellenes erők, valamint a zöld pártok.

A liberálisok választási győzelmét minden esetben megelőzte egy olyan periódus, amikor a jóléti állammal vagy a bevándorlással kapcsolatos, minden nagy párt által elfogadott konszenzus megkérdőjeleződött.

A brit Liberális Demokraták és az FDP sikerét jelentősen növelte, hogy mindketten hosszú időn keresztül távol voltak a kormányzati hatalomtól, és ezért őszintebben beszélhettek a problémákról, mint a konszenzushoz ragaszkodó, a status quo fenntartásában érdekelt pártok, és hitelesnek tűnő válaszokat nyújtottak a választópolgárokat foglalkoztató kérdésekre. Németországban a nagykoalíció intézményébe vetett történelmi bizalom megrendülése, Nagy-Britanniában az iraki szerepvállalás és a pártfinanszírozással kapcsolatos botrányok, Hollandiában a bevándorlók integrációjának kérdése megágyazott a nagy pártok hitelvesztésének és a protest, elitellenes hangulatnak, amelyet a rendszerellenes erők (pl. a német *Balpart*, a *Brit Nemzeti Párt*) mellett a liberális pártok is ki tudtak használni.

3. A liberális hagyomány változásai

Felmerül a kérdés, hogy milyen jellemzők alapján tekintünk egy politikai szervezetet liberálisnak? A kérdés korántsem egyértelmű. Vannak „liberális” jelzöt viselő pártok, amelyek messze állnak a liberális tradíciótól (pl. az etno-nacionalista *Oroszország Liberális Demokrata Pártja*). Pontosabban határozhatjuk meg a liberális párt fogalmát, ha azt a liberális tradíciót vesszük kiindulási alapul, amelyet földrajzi és kulturális határoktól függetlenül minden liberális felvállal.

Bármekkora is legyen a gyakorlati politikai cselekvés terén a különbség egy amerikai, egy magyar, egy izraeli és egy iráni liberális között, alapelvnek kell tekintenünk, hogy van egy olyan liberális hagyomány, amelyet minimumként mindannyian elfogadnak, és amelyik összeköti, egymás számára felismerhetővé teszi őket. Másrészt ez az eszmei hagyomány is módosulásokon esett át napjainkra.

De milyen jellemzőkben is ragadható meg a határokat lebontó liberális hagyomány? *John Gray* angol eszmetörténész paradigmáját mutatom be, mert ez foglalja össze plasztikusan a liberalizmus minimális értékrendszerét.

A Gray-i paradigmát modellnek tekintem, hangsúlyozva, hogy az vegytiszta formájában legfeljebb a 19. századi liberalizmusra tekinthető érvényesnek, és azzal a megjegyzéssel, hogy a liberalizmus elterjedtségének és viszonylagos népszerűségének egyik oka éppen az eszme rugalmasságában rejlik, vagyis abban, hogy könnyen kapcsolódik össze más eszmeáramlatokkal és a nemzeti célokkal.

Gray nyomán a liberalizmussal szemben négy minimális követelmény állítható. A liberális politika *individualista*, vagyis a liberálisok számára az egyén jogainak képviselete elsőbbséget élvez a közösség vélt vagy valós érdekeivel szemben. A második alapelv, hogy a liberális politika *egalitárius*, vagyis a liberálisok az egyének morális egyenlőségének elvét hangsúlyozzák a születési egyenlőtlenségekkel szemben. A liberálisok *univerzalisták*, mert az emberi faj egységéhez képest másodlagosnak tekintik az egyes közösségek kulturális különbözőségét. Végül, a liberális politika *meliorista*, vagyis a liberálisok hisznek abban, hogy az ember által létrehozott társadalmi és politikai intézmények javíthatók, megváltoztathatók.⁴

⁴ John Gray: *Liberalizmus*. Pécs, 1996., Tanulmány Kiadó. 14. o.

Ehhez a modellhez képest mennyiben módosult a liberális paradigma? A liberális eszme egyrészt mindenütt alkalmazkodott a helyi sajátosságokhoz, másrészt a konzervatív és szocialista eszmékkel vitázva azoknak számos elemét és értékét beépítette az arculatába.

Mind a négy Gray-i alapállítás jelentős változásokon ment keresztül. Helyszűke miatt csak az individualizmus és az univerzalizmus terén bekövetkezett változásokat van módom ismertetni. A Gray-i egyénközpontúság valójában nem fejezi ki eléggé, hogy megjelenésekor a liberalizmus történelmi küldetése az volt, hogy emancipálja az egyént, felszabadítsa a tekintélyek és az előítéletek, a trón és az oltár szövetségének uralma alól. Az egyén emancipációja értelemszerűen csak az egész társadalom felszabadításával mehetett végbe.

A polgári forradalmak után, a kapitalista fejlődés időszakában a hangsúly az önszerveződő civil társadalom alapegysége, az egyén felé tolódott el. Kiderült, hogy a liberalizmus antropológiai optimizmusával ellentétben az ember tökéletlen, a liberálisok által magasztalt egyéni szabadságjogok pedig elleplezik az egyéni önzés által újrateremtett társadalmi egyenlőtlenségeket.

Erre az ellentmondásra, valamint a konzervatív és szocialista kritikákra született meg válaszként a 19. század végén kibontakozó szociálliberális irányzat, amelyik visszahelyezte a liberális politika origójába a társadalmat.

A 19. század végétől a liberális szabad verseny ellenfelei által ostromozott *egyénpontú* szemléletet felváltotta a *társadalompontú* szemlélet, amelyik valójában kezdettől a liberalizmus sajátja volt. A posztmodern korban a liberális pártok már nem csupán a társadalom értékeit és érdekeit, hanem a „résztársadalmakat” alkotó kisebbségi csoportok értékeit és érdekeit is figyelembe veszik. Néhány nyugat-európai liberális párt, mint például a Liberális Demokraták és az FDP, ezzel a *közösségelvű* szemlélettel volt képes megújítani az arculatát.

A közösségelvűség érvényre jutásával, a társadalmi heterogenitás elfogadásának következményével szorosan összefügg az eredeti univerzalista elv átértékelődése is. Az univerzalizmus továbbra is releváns értéke a liberalizmusnak, de a liberálisok felismerték, hogy az emberi faj egysége az egymással versengő közösségi identitások által bontakozik ki. A nyugat-európai liberális pártokat a markáns identitáspolitika jellemzi, köszönhetően részben a migráció következtében átalakuló etnikai és vallási szerkezetnek is. A liberális pártok nem mondhatnak le az liberális eszmének arról a humanista tartalmáról, hogy megvédelmezze az egyéni és kollektív identitások szabad kifejlődését és érvényesülését.

4. Az okos tömeg

A liberális politika sikerének egyik oka, hogy a nyugat-európai liberális pártok visszatérni látszanak a demokratikus liberalizmus elvéhez. Mint az ismeretes, a liberalizmus és a demokrácia eredetileg nem egymást feltételező fogalmak voltak, és Nyugat-Európában korán elváltak a „szabadság” és az „egyenlőség-testvériség” híveinek útjai. A korai liberálisok a demokráciát, a numerikus többség uralmát egyenes útnak tekintették a többségi zsarnokság, általában a diktatúra felé (a számszerű többség uralmának riasztó példái voltak a bonapartista rendszereket megalapozó népszavazások). A 19. században közepén kialakuló demokratikus liberalizmus viszont felismerte és pozitívan értékelte a tömegek növekvő jelentőségét a politikai döntések előkészítésében.

James Surowiecki amerikai pénzügyi újságíró, a *New York Times* publicistája 2004-ben írt egy könyvet a „tömegek bölcsességéről”. Surowiecki számos, a gazdaság, a tudomány vagy éppen a sport területéről hozott példával illusztrálta, hogy, szemben a közkeletű elképzeléssel, a nagy csoportok sokszor okosabb módon nyilvánulnak meg a döntéshozatalban, mint a szűkebb közösségek és az egyének. A szerző úgy véli, hogy a mindennapi életben hajlamosak vagyunk lebecsülni a kollektív intelligenciát, és gyakran elfeledkezünk arról, hogy a jó döntések meghozatala nemcsak a kiváló kevesek privilégiuma.

Természetesen a jó döntés meghozatalában nem elsősorban a csoport mérete a meghatározó, hanem tagjainak sokfélesége. Surowiecki szerint minél nagyobb és változatosabb egy csoport, annál valószínűbb, hogy az információáramlás és az eszmecsere jó döntést eredményez, míg a csoport belterjessége, szakértői jellege szükségszerűen rossz következményekkel jár – legyen szó akár egy jószág súlyának megbecsléséről vagy egy elvesztett tengeralattjáró megtalálásáról, hogy csak kettőt említsek a könyvben található példákból. Surowiecki hangsúlyozza, hogy a „*legjobb kollektív döntések nézeteltérésekből születnek, nem pedig konszenzusból vagy kompromisszumokból.*”⁵

A könyv tanulsága, hogy az a 19. századi elitista teória, miszerint a kiváló kevesek döntési monopóliuma hatékonyabb és innovatívabb kormányzást eredményezne, mint a többségi elven alapuló demokratikus döntéshozatal, megalapozatlan. Surowiecki rehabilitálta a tömegek politikaformáló szerepét, és a szerzővel összhangban több liberális párt is arra törekszik, hogy az állampolgárok széles körét vonja be a politikai döntések előkészítésébe,

---

⁵ James Surowiecki: A tömegek bölcsessége. Bp., 2007., Napvilág Kiadó. 18-19. o.

abból a feltételezésből kiindulva, hogy az ún. „átlagemberek” jobban tudják, mire van szükségük, mint a „szakértők” és a politikusok.

5. Két sikeres példa: az FDP és a Liberális Demokraták

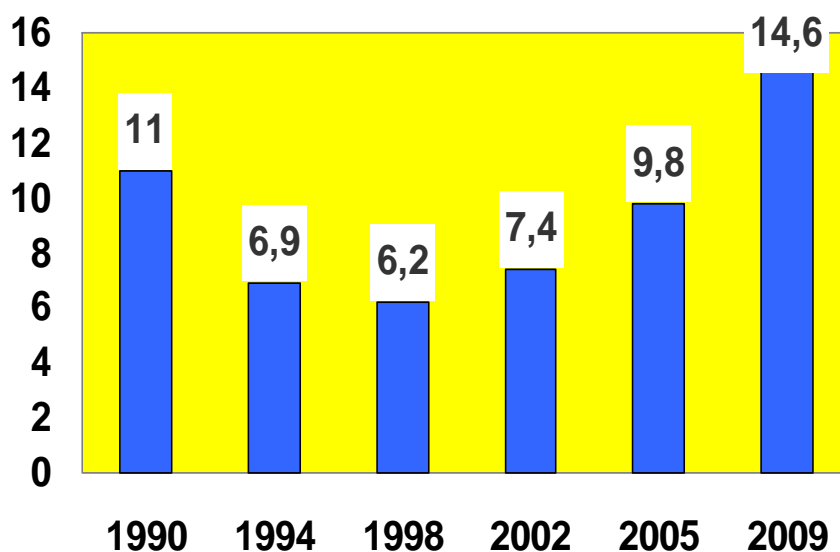
A közösségelvű liberális politikára az FDP és a Liberális Demokraták nyújtottak példát. A két párt sikerének titka abban rejlett, hogy újra felfedezték a társadalmi emancipáció ügyét, és az állampolgárok számára a közéleti részvétel új csatornáit és fórumait igyekeztek megteremteni.

A profilként újra felfedezett demokratikus liberalizmus jegyében az FDP és a Liberális Demokraták arra törekedtek, hogy kitarják a politika kapuit a társadalom tagjai előtt, populáris, de nem populista ötletekkel, stratégiákkal lehetőséget biztosítsanak az állampolgárok számára értékeik és érdekeik artikulálására.

Németországban és Nagy-Britanniában tehát a liberális pártok sikere annak köszönhető, hogy a pártok támaszkodni kívántak a „tömegek bölcsességére”. A két említett liberális párt dolgát persze megkönnyítette a hagyományos nagy pártokból való kiábrándulás is.

Az 1990-es években az FDP legalább olyan mély hullámvölgyben hanyódott, mint a 2000-es években az SZDSZ. Az FDP eredendően azoknak a rétegeknek volt a gyűjtőpártja, amelyek sem az SPD, sem a CDU/CSU mellett nem kívántak elköteleződni. Ez meghatározta a párt szociológiai bázisát is: az átlagos FDP-szavazó protestáns vallású, középosztálybeli és kisvárosi lakos volt.

Az FDP a története során éles váltásokat hajtott végre, így hol a baloldali liberális, hol a konzervatívabb nemzeti liberális irányzat vezette a pártot koalícióba. Az 1990-es évek elején a párt még képes volt erőt meríteni a német újraegyesülés eufóriájából, de 1990-től kezdve egyre rosszabb eredményeket ért el a Bundestag-választásokon (ld. 1. grafikon).

Az FDP százalékos eredményei a Bundestag-választásokon 1990-2009 között

A német társadalomban zajló szociológiai folyamatok és az egyesüléssel kapcsolatos növekvő kiábrándulás kihúzták a talajt a nemzeti liberális befolyás alól. Nem volt világos a kiút, egyesek a piaci liberalizmus melletti elköteleződést, mások a szociálliberális irányzathoz való visszatérést sürgették. Ekkor került a párt élére *Guido Westerwelle*, aki gyökeresen új arculatot kívánt adni a pártnak.

Az új pártvezetés felismerte, hogy az FDP színtelenné vált, és a párt szociológiai jellemzői, a protestáns, középosztálybeli és vidéki kisvárosi háttér nem kedvez az FDP megújulásának. Mivel az FDP hagyományosan gyengébb beágyazottságot mutatott a nagyvárosokban, ezért az új pártvezetés a nagyvárosi választói rétegek megszólítására törekedett.

Az FDP 2004-ben elindította a „nagyvárosi offenzívát”, amelynek keretében a párt munkacsoportjai közvetlen kapcsolatot kerestek a nagyvárosi lakosokkal. A munkacsoportok tevékenységét *Gisela Piltz* düsseldorfi körzetvezető koordinálta. A kampány célul tűzte ki az FDP programjának megismertetését. A kampány során nem riadtak vissza a populáris alkalmazásától sem, mivel más mód nem nyílt a párt bemutatására: játszótéren, moziban, sörözőkben és kávéházakban is keresték a kapcsolatot az emberekkel.

Szellemes kezdeményezéssel álltak elő például a türingiai Nordhausen FDP-szervezetének tagjai. Az iskolaév kezdetekor számos plakátot ragasztottak ki „*a gyerekzsivaj a jövő zenéje*” felirattal, így akarták felhívni az autósok figyelmét az iskolakezdő gyermekek biztonságára (ld. 1. kép).

A nordhauseni FDP-szervezet kampánya az iskolakezdő gyermekek biztonságos közlekedéséért

A brandenburgi Potsdam FDP-szervezete pedig kampányt indított „Elsőbbséget a gyerekeknek” címmel, amelyben felhívták a figyelmet arra, hogy fontossági sorrendet kell megállapítani a kommunális fejlesztésekben: a családok életét megkönnyítő fejlesztéseket előnyben kell részesíteni a presztízsberuházásokkal szemben.

A nagyvárosi offenzíva nem kerülhette meg a jellegzetesen nagyvárosi réteget alkotó migránsok megszólítását sem. A pártvezetés fontos kérdésként kezelte a muszlimokkal folytatott interkulturális diskurzus megindítását. Zárójelentésükben Gisela Piltz és munkatársai „interkulturális hét” szervezését javasolták, és hangsúlyozták, hogy a pártnak jelen kell lennie a mecsetekben is.⁶

Egyéb interkulturális kezdeményezésekre is sor került. *Ashkan Lange*, az iráni származású fiatal szabad demokrata politikus képviselte az FDP-t az integráció témakörében szervezett „Itt élni és választani” című konferencián, amelyre 2009. október 29-én került sor Kölnben. A nagy pártok kényelmességét mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy a konferencián csak az FDP és a Zöldek képviseltették magukat.⁷

Mindez arra utal, hogy az FDP vezetése tudomásul vette a német társadalomban zajló szociológiai változásokat, a városi lakosság etnikai és kulturális átrendeződésének tényét, és ebben nem akadályt, hanem lehetőséget látott. A kulturális nyitás az FDP megítélésének is jót tett, hiszen hosszú időn keresztül a legnagyobb német párt hírében állt. A volt náci párttagok (*Kurt Georg Kiesinger*, *Hans-Dietrich Genscher*) és az antiszemita retorikája révén hírhedtté vált volt alelnök, *Jürgen Möllemann* után az iráni *Ashkan Lange* és az ukrán *Ilja Kozirev* pályafutása egy új arculatú, a világra nyitott, modern FDP-t jelez.

⁶ <http://www.gisela-piltz.de/files/6076/Beschluss-Abschlussbericht-Grossstadt.pdf>. 2009. december 9.

⁷ <http://www.interkulturelle-woche-koeln.de/veranstaltungen0904.html>. 2010. december 9.

A nagyvárosi offenzíva egy egyszerű logikán alapult: a politikát el kell vinni az emberekhez. Ennek révén a párt már 2005-ben jelentősen növelte támogatottságát több nyugatnémet és keletnémet nagyvárosban. A 2009-es választáson az FDP listán elért eredményei átlagosan 3-6 százalékpontos javulást mutattak a nagyvárosokban, Németország mindkét felében.⁸

A 2009-es választás figyelemre méltó fejleménye volt, hogy az FDP-nek sikerült növekedést elérnie a keletnémet városokban, párhuzamosan az SPD visszaesésével.

Lipcsében a párt 4 százalékpontos növekedést ért el 2005-ös eredményéhez képest. Németország legszegényebb tartományában, a 15%-os munkanélküliséggel küszködő Mecklenburg-Vorpommernben ugyancsak növelte a liberális párt a támogatottságát. Rostock városában például 4,1 százalékpontos növekedést ért el, ami szerény 9,5%-ot eredményezett ugyan, de az FDP számára a mecklenburgi környezetben ez sikerként értékelhető. Németország keleti felén a Balpárt és a CDU után az FDP volt képes a legnagyobb mértékben növelni a támogatottságát, ami elsősorban a szociáldemokrácia iránti kiábrándulás számlájára írható.⁹

Az a tény, hogy az FDP támogatottsága 2005 óta növekedett a keletnémet országrészben, valószínűleg nem annyira a párt gazdasági programjának, mint inkább az FDP új identitásának volt köszönhető: a szabad demokraták közvetlensége és érdeklődése utat talált az emberek felé.

Az Egyesült Királyságban a Liberális Demokraták egyik erőssége a populáris eszközök alkalmazásában rejlik. A párt messzemenően támogatja az egyének és a kisebb közösségek kezdeményezéseit, és a közvetlen demokratikus formák erősítésével igyekszik lebontani a politikusok világa és a társadalom többi része között emelkedő falat. A párt az állampolgárok érdekérvényesítési lehetőségeinek kiszélesítésére törekszik, ennek érdekében jelentős közjogi módosításokat hirdet: az érdektagság parlamenti megjelenítésének jobban kedvező arányos választási rendszer bevezetését, a Lordok Háza reformját, írott alkotmány bevezetését, valamint, a „*helyi önkormányzatok pártjaként*”, több jogkört a közösségek részére.¹⁰

A párt sikerének egyik oka, hogy minden más brit pártnál hangsúlyosabban képviseli a hatalom decentralizációját és a szubszidiaritás értékét. A Liberális Demokraták álláspontja

⁸http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_09/ergebnisse/wahlkreisergebnisse. 2009. december 11.

⁹http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_09/ergebnisse/wahlkreisergebnisse.2009.d eceember11.

¹⁰ The Liberal Democrats on Political Reform. 2010. augusztus 5.

szerint a magasabb döntéshozatali fórumok nem vonhatják el a jogot az érintettektől, hogy maguk határozhassanak az őket érintő ügyekben.

A szubszidiaritás logikájából következik a skót, walesi és cornwalli autonómia támogatása, hiszen milyen alapon írhatja elő London az ott élőknek, hogy miként intézzék a belügyeiket? Amit *Edinburgh*-ban, *Cardiff*-ban és *Truro*-ban jobban meg tudnak oldani, azt felesleges London hatáskörébe utalni.

A szubszidiaritás iránti elkötelezettség nélkül nem érthető meg a Liberális Demokraták euroszkepticizmusa. A párt tagsága szerint az Európai Unió sok területen csorbítja a brit állampolgárok döntési jogosultságát. A liberális demokraták véleménye szerint a magasabb döntéshozatali szervek semmilyen jogcímen nem vonhatják el az alsóbb fórumoktól a jogot, hogy maguk határozhassanak azokban az ügyekben, amelyek megoldására önmaguk is képesek. E felfogás szerint Brüsszel ugyanúgy nem vonhat el jogköröket Londontól, ahogyan London sem erőszakolhatja rá az akaratát például *Edinburgh*-ra.

Részben az önkormányzati törekvések következetes felkarolása, a központi hatalom gyengítésének szándéka, részben a szociálliberális program magyarázza, hogy a Liberális Demokraták stabilan élvezik a szigetország kelta kultúrájú peremterületeinek támogatását, ahogyan az a 2010-es választási eredményekből is kiderül.

A *Munkáspárt* megőrizte hagyományos támogatottságát Skóciában, de előretört két protest párt: a függetlenségért harcoló, nacionalista és szociáldemokrata programot képviselő *Skót Nemzeti Párt* és a skót önkormányzatot támogató Liberális Demokraták. A liberális párt 11 választóközvetben nyert, míg a Skót Nemzeti Párt jelöltje csak öt választóközvetben győzött.¹¹

Az egyik liberális demokrata fellegrárnak a délnyugati fekvésű kicsiny Cornwall számít. Itt él a Brit-szigetek hat kelta identitású népcsoportjának egyike, a kicsiny *korni* nép, egyúttal ez a szigetország legszegényebb régiója. A London által képviselt asszimilációs törekvésekkel szembeni küzdelem múltbéli tapasztalata, az itt élők erős regionális identitása megalapozta az autonómia-párti és szociálliberális programmal fellépő Liberális Demokraták népszerűségét. A párt a 2005-ös választásokon a cornwalli körzetek mindegyikében győzött, 42-50% közötti eredménnyel.

Bár 2010-ben a tory előretörés miatt a párt támogatottsága visszaesett, a hat körzet felében a liberális demokrata jelölt nyert, és a többi körzetben is szoros verseny alakult ki a

---

¹¹ BBC NEWS | Election 2010 | Results | Scotland. 2010. augusztus 1.

liberális demokraták és a toryk között. Jellemző, hogy a *Truro and Falmouth*-i körzetben a tory jelölt csak egy százalékponttal előzte meg ellenfelét.¹²

A Liberális Demokraták sikerességében meghatározó elem volt a Nagy-Britannián belüli regionális közösségi identitások kifejeződésének felkarolása, amelyik egyenesen levezethető a párt arculatát jellemző közösségelvű liberális felfogásból. A párt által hangsúlyozott szubszidiaritás elve szerint egyetlen közösség sem fosztható meg az önálló döntéshozatal és cselekvés szabadságától, hiszen a közösségek önrendelkezésének csorbítása paternalizmushoz vezet, ami ellentétes a liberális emberképpel, az öntudatos, saját ügyeiben dönteni képes polgárral. Nagy-Britanniában a politikai élet mérvadó szereplői közül senkinek nem jut eszébe, hogy a liberális demokrata politikusokat a nemzeti érdek elárulásával, az Egyesült Királyság szétszakításával vádolja.

A Liberális Demokraták és az FDP esetében is figyelemre méltó, hogy nagy hangsúlyt fektetnek az interkulturális kapcsolatok erősítésére. Ezeknek a liberális pártoknak a dolgát megkönnyíti, hogy a nyugati társadalmakban élő polgár természetesnek tekinti a nemzeti közösség sokszínűségét, sokféle tagoltságát az etnikai, kulturális és regionális érdekek mentén.

Hogy a kontinens középső és keleti részén is van esélyük az interkulturális arculatú liberális pártoknak, arra a legutóbbi szlovákiai választáson a *Híd-Most* párt nyújtott példát, amelyik hangsúlyozottan nem nemzetiségi pártként a szavazatok 8,12%-át szerezte meg, miközben a magyar nemzetiségi párt kihullott a pozsonyi parlamentből. A magyar-szlovák, interkulturális arculatú Híd-Most sikere arra utal, hogy térségünkben is van fogadókészség az államalkotó nemzet és a nemzetiségek együttműködésén alapuló modern liberális politika iránt.

6. A magyarországi liberalizmus és az SZDSZ hosszú válsága

Most, hogy láttuk a nyugat-európai liberális pártok sikerességének okait, vegyük szemügyre a magyarországi liberalizmus sikertelenségének okait. A következőkben a magyarországi liberalizmust és az SZDSZ-t egységesen kezelem, mivel a rendszerváltás utáni magyar politikában az SZDSZ egyedül képviselte a liberális eszmét. Ugyanakkor véleményem szerint egyetlen párt sem vizsgálható az adott politikai szervezet hivatkozási alapját jelentő szellemi gyökerek nélkül, hiszen az eszmetörténeti elődök erényei és hibái óhatatlanul kihatnak a kései

---

¹² BBC News | Election 2010 | Constituency | Truro & Falmouth. 2010. augusztus 1.

utódokra is. Ezért úgy vélem, hogy az SZDSZ liberális pártként magával hordozza a megelőző 100-150 év magyar liberalizmusának jellemzőit, és ezek – a jelenkori társadalmi, gazdasági, politikai és személyi tényezőkkel együtt – befolyásolták a sorsát.

A magyarországi liberalizmus gyengesége négy tényezőben gyökerezik. Az egyik legfontosabb különbség a magyar és a nyugat-európai liberális pártok között, hogy míg Nyugat-Európában a liberalizmus pártszerű képviselőjére folyamatosan lehetőség nyílt az elmúlt évszázadban, addig Magyarországon a gyakori rendszerváltozások következtében a liberalizmus közéleti reprezentációja rendkívül szakadozottá vált. Az első kedvezőtlen tényező, hogy *a liberális hagyomány több alkalommal is megtört*, és ebből fakad a gyengeség második oka: a törések következtében hiányzik a *liberális hagyomány kontinuitása*.

Míg Nyugat-Európa legtöbb országában a liberális pártoknak volt esélyük arra, hogy kormányzó erőkké váljanak, addig Magyarországon sem a dualizmus idején, sem a két világháború között nem volt esélye egy polgári liberális kormányzatnak, a háború után pedig még kevésbé. A dualista rendszer kormányzata egy olyan nemzeti liberális irányzatra támaszkodott, amelyik a maga korában állagörző, status quo konzervatív funkciót töltött be, és a demokrácia felé a zártság és fékező hajlam jellemezte.

Ez az állagörző nemzeti liberális tradíció, amelyik a dualista korszakban végig hegemon eszme volt, a magyar társadalom rendjének és a magyar nemzet kárpát-medencei szupremáciájának *megőrzését* célozta, és *konzerváló* jellegénél fogva csak óvatosan tekinthető a rendszerváltás korabeli – éppen *társadalom-megújító* programmal színre lépő – magyar liberalizmus eszmetörténeti előzményének.

A demokratikus irányba nyitott, valódi polgári liberalizmus, amelyet olyanok képviseltek, mint *Rassay Károly*, *Vázsonyi Vilmos* és fia, *Vázsonyi János* vagy *Zsolt Béla*, mindvégig ellenzékben volt. Az 1918-19-es időszakot követő bűnbakképzés során a „keresztény kurzus” a liberalizmust is az ideológiai vádlottak padjára ültette.

A magyarországi liberalizmus a mai napig is küszködik a Horthy-korszak avítt antiliberális nyelvezetével és antiszemita sztereotípiáival, amelyeket a rendszerváltás után a jobboldalon egyes csoportok felmelegítettek. Az SZDSZ nem volt képes visszaadni a liberalizmus szónak az 1918 előtti kedvező kicsengését, és a párt történelmi teherként hordozta a liberalizmus kedvezőtlen megítélését.

A magyarországi liberális politika 1990 utáni szerepét a liberális hagyomány szakadozottsága mellett a társadalomtörténeti törések is befolyásolták. Ebből fakad a magyar liberalizmus gyengeségének harmadik oka, a *néppárti karakter* hiánya. Magyarországon a

rendszerátalakítás időszakában nem volt jelen az a tulajdonosi réteg, legyen az akár városi kispolgár, akár vidéki parasztvállalkozó, amelyik a liberális politika hordozója lehetett volna. A sors fintora, hogy a magyar történelemben először éppen az SZDSZ-nek adatott meg az esély arra, hogy valódi néppártot hozzon létre. Az 1990-es választás előtt az SZDSZ ideológiai és társadalmi értelemben is gyűjtőpártnak volt tekinthető: a *Tamás Gáspár Miklós* nevével fémjelzett konzervatív-liberálisoktól a *Solt Ottília* és *Kis János* által képviselt szociálpolitikai liberalizmusig, az értelmiségtől a kisvállalkozókon keresztül a fizikai munkásokig sikerült széles bázist teremteni.¹³

Mint utóbb kiderült, a társadalmi támogatottság csalóka volt: a párt szavazói nem a liberális politika, hanem a radikális rendszerkritika vagy éppen a baloldali elvek mentén sorakoztak fel az SZDSZ mögé. Az SZDSZ pozíciója a pártrendszerben még nem volt világos, a holland Demokraták 66 vagy a brit Liberális Demokraták által képviselt baloldali liberalizmus felé éppúgy nyitva állt az út, mint a szociáldemokrácia irányába. Sok szavazó számára az SZDSZ hiteles baloldali alternatívaként tűnt fel.¹⁴

A baloldali alternatíva jelen volt a pártban, már csak taktikai okból is, hiszen az első szabad választáson az SZDSZ elnyerte a fizikai munkavállalók voksainak jelentős részét. Kis János levonta a konzekvenciát, hogy a liberális politika potenciális hordozóját jelentő középosztály hiányában az SZDSZ-nek nagyobb mértékben kell támaszkodnia a fizikai munkásságra, és fel kell karolnia a szociálpolitikai célokat.¹⁵

A későbbiek során azonban az SZDSZ elfeledkezett az ipari munkásságról. Holott a korai SZDSZ bázisdemokratikus és szakszervezet-pártoló arculatának fényében egy, a fizikai munkavállalók széles rétegeit is becsatornázó baloldali liberális párt létrehozásának reménye nem volt alaptalan. Az SZDSZ a munkásokon kívül a vidéket is elveszítette. Magyarországon a liberalizmus fővárosi jelenséggé vált, szemben a nyugati liberális pártokkal, amelyeknek egyik fő jellemzője, hogy választóbázisuk súlypontja nem a főváros.

Az FDP háttérháza nem Berlin, hanem Baden-Württemberg és Bajorország. A párt számára Berlin a 2005-ös választáson a 16 tartomány közül csak a 10. legerősebb liberális fellegvár volt.¹⁶ A Liberális Demokraták a 2005-ös választáson a 72 londoni

¹³ Ripp Zoltán: Szabad Demokraták. Történeti vázlat a Szabad Demokraták Szövetségének politikájáról (1988-1994). Bp., 1995., Napvilág Kiadó. 44. o.

¹⁴ Uo. 44. o.

¹⁵ Uo. 66. o.

¹⁶ *Liberales Bündnis mit dem Bürger*. FDP, 2005. 4. o. http://www.fdp-hh.de/Portals/LV/Docs/Grundsatzpapiere/Liberales_Buendnis_mit_dem_Buerger.pdf. 2009. 08. 15.

választókerületekből mindössze 8-at szereztek meg, a 2010-es választáson pedig 7-et.¹⁷ Nyugat-Európában egyáltalán nem magától értetődő, hogy egy liberális pártnak a fővárosban kell a legmagasabb támogatottsággal rendelkeznie. Az SZDSZ azonban *főváros-centrikus, értelmiségi* karakterű párttá vált, és alkalmatlannak bizonyult arra, hogy széles tömegeket sorakoztasson fel a hazai liberalizmus mögé.

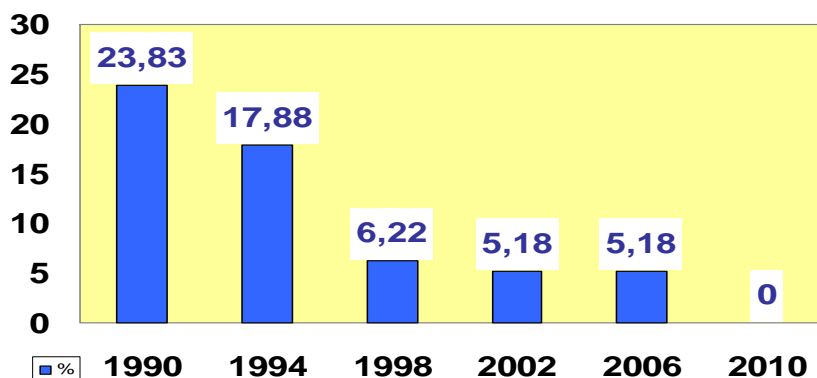
Végül, az SZDSZ *képtelennek bizonyult arra, hogy centrumpozíciót töltsön be* a jobb- és baloldali tömb között. Ennek az oka, hogy az alapvetően hatalomkritikai attitűdöt képviselő, mozgalmi indíttatású párt, amennyiben a saját modernizációs programjának megvalósítására törekedett, kénytelen volt elfogadni partnerként a gazdaságirányításban nagyobb rutinnal rendelkező szocialista menedzserpártot. Az SZDSZ nem volt képes visszatérni a politikai mező centrumába, többek között azért sem, mert a párt vezetésén belül az identitáspolitikát fokozatosan alárendelődték a napi politikai céloknak.

Az SZDSZ elmúlt húsz éves mérlegének megvonása nem könnyű feladat. Kétségtelen, hogy az SZDSZ liberális pártként három területen is pozitív újdonságot képviselt Magyarországon. Először, az SZDSZ a kormányzóképeség szempontjából a magyar történelem legsikeresebb polgári liberális pártjának tekinthető: a rendszerváltás utáni magyar demokrácia húsz esztendejének a felét töltötte kormányon a magyar liberális párt. Korábban soha nem volt példa a magyar történelemben arra, hogy egy polgári liberális erő két és fél cikluson keresztül kormányozzon, koalíciós partnerként (1994-1998, 2002-2006, 2006-2008).

Másodszor, a hazai liberális pártok történetében példátlan siker volt az is, hogy az elmúlt évtizedek reformjaiban végig a kisebbik koalíciós partner játszott kezdeményező szerepet. A korábbi időszakokban a jelentős reformperiódusok a nagy menedzserpártok uralmához kötődtek (pl. a dualizmus idején a *Szabadelvű Párt*, az 1920-as években az *Egységes Párt* volt a reformok „motorja”). Harmadszor, az SZDSZ különleges magyar liberális párt volt abban az értelemben is, hogy a hazai liberális pártok közül elsőként mutatta fel egy néppárt vonásait – bár ez az állítás csak az 1990-es évek elejére igaz.

Az SZDSZ sikertelensége elsősorban a bázismegtartó és mozgósító képesség csekély mértékében, a társadalmi háttér összezsugorodásában mutatkozott meg. A hosszú kormányzati pozíció és a hatalomtechnika megtanulása rengeteget ártott a mozgalmi gyökerű párt támogatottságának. Gyökereitől elszakadt, ideológiája kiüresedett. A kedvezőtlen támogatottsági tendencia világosan kirajzolódik a párt által szerzett mandátumok arányának csökkenésében (2. grafikon).

¹⁷ BBC NEWS | Election 2005 | Election Map. 2010. augusztus 1., BBC NEWS | Election 2010 | Results | London 2010. augusztus 1.

Az SZDSZ elnyert mandátumai százalékban (1990-2010)

7. Mit tanulhat a magyar liberális párt a nyugat-európai liberális pártoktól?

Az SZDSZ végleges kudarcát az adaptációs képesség hiánya okozta. A párt nem volt képes arra, hogy tanuljon a nyugat-európai liberális pártok stratégiájából. Mivel a nyugati liberális pártok többsége néppárt, tézisem szerint az SZDSZ-nek is a néppárti karaktert kellett volna megcéloznia. Ez a cél azonban új eszközöket igényelt volna. A legfontosabb a *populáris eszközök alkalmazásának* elsajátítása, amelyik feltétele és eszköze a választóbázis megtartásának és kiszélesítésének. Az SZDSZ politikusai csak nagyon mérsékelten éltek az állampolgárok minél szélesebb körének megszólításával. Kivételt jelentett *Fodor Gábor* telefonos kampánya, amelyben az SZDSZ programját véleményeztette a telefonon megkeresett állampolgárokkal.

Az állampolgárokkal való kapcsolattartás önmagában nem tekinthető populizmusnak, hiszen a párt *nem a parlamenten kívüli formákkal kívánja felcserélni a parlamenti politizálást, hanem ellenkezőleg, az állampolgárok véleményét csatornázza be a parlamenti politizálásba,* és ezzel olyan információkat szerez, amelyek adott esetben sem a szakértőknek, sem a szakpolitikusoknak nem áll a rendelkezésére.

James Surowiecki számos példával igazolja a könyvében, hogy minél szélesebb merítésű, változatosabb az a tábor, amelyik befolyásolja a meghozott politikai döntéseket, annál valószínűbb a jó döntés lehetősége. Az amerikai szerző hangsúlyozza a csoport tagjainak sokféleségét, amelyik széles távlatot ad a döntéseknek, és gyengíti a csoportos döntéshozatal szükségszerű hátrányait.¹⁸

Nem Surowiecki az egyetlen, aki fantáziát lát a változatos csoportok döntéshozatalában. *Scott E. Page* amerikai politológus, a *Michigani Egyetem* professzora

¹⁸ James Surowiecki: A tömegek bölcsessége. Bp., 2007., Napvilág Kiadó. 54. o.

számos, tíz-és húszfős csoportokkal elvégzetett problémamegoldó feladat végeredményei alapján arra a következtetésre jutott, hogy a homogén tudású csoportok, amelyekben azonos képességű és intelligenciájú személyek vesznek részt, sokkal gyakrabban hoznak rossz döntést, mint azok a csoportok, amelyek heterogének.¹⁹

Surowiecki könyve arra figyelmeztet, hogy a homogén tudással rendelkező csoportok nem tudnak minden tényezőt számba venni, nem képesek minden tényező veszélyességét kiszámítani. Az SZDSZ-t a reformokat pártoló értelmiség homogén tudása vezethette tévútra – bár a reformok bukását túlzás lenne csak ennek betudni, hiszen szerepe volt egyéb tényezőknek is, például a szakmai szervezetek ellenállásának és az ellenzék nyomásgyakorlásának.

Mindazonáltal a reformok kommunikálásában súlyosan vétő pártot megcsalta saját értelmiségi hátszágának álláspontja. A liberális párt valószínűleg könnyebben elfogadtathatta volna az ellátórendszerekkel kapcsolatos reformterveit, vagy legalábbis színvonalas, építő jellegű vitát kezdeményezhetett volna, ha az asztalfiókokban rejlő tervezetek előzetes értékelésébe valamilyen módon bevonja az állampolgárokat, az értelmiségtől a kétkezi dolgozóig.

A magyar liberálisoknak tisztában kell lenniük azzal, hogy a *liberális gazdaságpolitika képviselője önmagában nem fog hozzájárulni a liberalizmus pozitív megítéléséhez*. Magyarországon ugyanis a jobboldal-baloldal választóvonal már száz éve nem elsősorban a gazdasági, hanem a kulturális és történelmi-szimbolikus kérdések mentén húzódik, és ezekben a kérdésekben (pl. az egyházak közéleti szerepének megítélése, a magyar történelem egyes eseményeinek értékelése) több a közös vonás a liberálisok és a baloldaliak, mint a liberálisok és a jobboldaliak között. Pusztán a liberális gazdaságpolitika következetes képviselője révén a liberális párt presztízse nem fog növekedni a társadalomban.

A nyugat-európai liberális pártok egyébként sem elsősorban gazdasági programjuk révén tettek szert népszerűsége, hanem azzal, hogy nyitottá váltak minden társadalmi réteg és minden kulturális csoport felé. Egy magyar liberális pártnak továbbra is – de az eddiginél hatékonyabban – *képviselnie kell az emberi jogi liberalizmust*, amelyik az SZDSZ romapolitikájában, oktatáspolitikájában, gyermek- és családpolitikájában mindig meghatározó maradt. A liberális párt legnagyobb problémája, hogy *nem látható még azoknak a rétegeknek a számára sem, akiknek a védelmét és képviselőjét felvállalja*, a leszakadó régiókban a párt egyáltalán nincsen jelen.

---

¹⁹ Uo. 54. o.

A romapolitika, a segélyezési gyakorlat szükséges reformja, az oktatás és egészségügy témakörének preferálása megkívánja, hogy a liberális párt kilépjen Budapestről, és – az FDP mintájára – megkeresse a számára idegen közegben élőkkel (az SZDSZ esetében a falvak és a kisvárosok lakosaival, valamint a hátrányos helyzetű rétegekkel) való közvetlen kapcsolatteremtés eszközeit. Ha a liberális párt mélyen be akar ágyazódni a társadalomba, akkor nem maradhat fővárosi párt, és a szervezetépítésben, az új közösségi formák kialakításában tanulnia kell nyugati testvérpártjaitól.

A megújulásban érdekelt magyar liberálisok számára reményt jelenthet, hogy a nemzetközi környezet még soha nem volt olyan inspiráló számukra, mint jelenleg. Nagy-Britanniában, Németországban, Dániában, Svédországban, Csehországban, Szlovákiában és Szlovéniában kormányzó erő a liberális párt – az utóbbi három országban mindjárt két változatban is –, Hollandiában pedig a jobboldali liberálisok kaptak felhatalmazást a kormányalakításra. Van tehát elég sikeres liberális párt, amelyiktől tanulni lehet, legyenek bár azok szociálliberálisok vagy individuál-liberálisok, gazdasági szempontból bal- vagy jobboldaliak. Magyarországon van igény a modern liberális politika iránt. Csak az a kérdés, hogy vannak-e olyan politikusok, akik képesek kielégíteni a keresletet?

Felhasznált irodalom

- Flamm László*: Hollandia. In: Európai politikai rendszerek. /szerk. Kardos József – Simándi Irén/Bp., 2004., Osiris Kiadó. 299-321. o.
- John Gray*: Liberalizmus. Pécs, 1996., Tanulmány Kiadó. 144 o.
- Ripp Zoltán*: Szabad Demokraták. Történeti vázlat a Szabad Demokraták Szövetségének politikájáról (1988-1994). Bp., 1995., Napvilág Kiadó. 201 o.
- James Surowiecki*: A tömegek bölcsessége. Bp., 2007., Napvilág Kiadó. 358 o.

Internetes források

- BBC NEWS | Election 2005 | Election Map. 2010. augusztus 1.
- BBC NEWS | Election 2010 | Results | London 2010. augusztus 1.
- BBC NEWS | Election 2010 | Results | Scotland. 2010. augusztus 1.
- BBC News | Election 2010 | Constituency | Truro & Falmouth. 2010. augusztus 1.
- http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_09/ergebnisse/wahlkreis/ergebnisse.2009.december11.
- <http://www.gisela-piltz.de/files/6076/Beschluss-Abschlussbericht-Grossstadt.pdf>.2009.december 9.
- <http://www.interkulturelle-woche-koeln.de/veranstaltungen0904.html>. 2010. december 9.
- Liberales Bündnis mit dem Bürger*. FDP, 2005. 4. o.
http://www.fdp-hh.de/Portals/LV/Docs/Grundsatzpapiere/Liberales_Buendnis_mit_dem_Buerger.pdf. 2009. 08. 15.
- The Liberal Democrats on Political Reform. 2010. augusztus 5.
- Wahlen in Deutschland. Bundeszentrale für politische Bildung.
www.bpb.de/fsd/werwaehltwas/ 2009. 08. 15.